

overleVen

uit de toegepaste herinneringen
van Wilma

Fotoverantwoording: alle foto's komen uit de privécollectie van de schrijfster

overleVen

uit de toegepaste herinneringen
van Wilma

Wilma Koolen de Krom

Schrijver: Wilma Koolen de Krom

Coverontwerp: A. van Roest

ISBN: 9789465542881

© 2026 Wilma Koolen de Krom

Alle rechten voorbehouden

Inhoudsopgave

Voorwoord	blz 6
Tussen droom en dag	blz 7
Flarden	blz 77
Ja, ik wil	blz 184
De eerste barst	blz 397
Villa	blz 423
Mea Culpa	blz 513
Epiloog	blz 547

Voorwoord

Dit verhaal laat zich niet vertellen zoals een gewone levensgeschiedenis. Na mijn coma kwamen herinneringen niet netjes op volgorde terug. Ze dienden zich aan zoals herinneringen dat blijkbaar doen: onverwacht. De ene riep de andere op. Soms bracht een geur me terug naar mijn jeugd. Soms een naam. Soms een geluid. En geregeld sprak een latere herinnering een eerdere tegen. Pas gaandeweg begon ik te begrijpen dat ook dat bij herinneren hoort.

Daarom springt dit verhaal door de tijd.

Niet omdat ik de draad kwijt ben, maar omdat mijn herinneringen zich nooit aan een kalender of een logische chronologie hebben gehouden.

Langzaam vielen de losse stukken op hun plaats. Niet allemaal. Sommige puzzelstukjes ontbreken nog steeds. Misschien blijven ze voorgoed verdwenen.

Toch is dit mijn verhaal.

Zo eerlijk als ik het mij herinner.

Tussen droom en dag

1.

Ja, zo gaat dat blijkbaar. Je wordt wakker en er praat iemand tegen je. Uit beleefdheid antwoord je, ook al heb je geen idee wie die persoon is. Dat dacht ik tenminste. Pas veel later begreep ik dat mijn geheugen mij niet alles had verteld.

‘Liefje kun je me zeggen hoe je heet?’

Ik sloeg mijn ogen op en dacht een moment na.

‘Een ogenblik, het ligt op het puntje van mijn tong.’

Dat waren min of meer de eerste woorden die werkelijk tot mij werden gericht. En voor zover ik me kon herinneren, ook het eerste waarop ik antwoord gaf. Alsof ik op dat moment niet zo zeer wakker werd, maar opnieuw begon te bestaan.

Voor die tijd was er niets. Niets wat ik me op dat moment kon heugen. Alleen dingen zonder naam. En dingen zonder naam blijven niet bewaard. Ze dwarrelen weg voordat je ze kunt vastpakken, voordat je ze in woorden kunt vangen. Ik had het gevoel alsof ik ontwaakte uit een winterslaap. Het wilde echter niet echt dag worden. Het kwam niet verder dan een melkachtig grijs, alsof de ochtend ergens onderweg was blijven steken. Ik leefde in een vreemde droom. Een droom zonder beelden, bevolkt door geluiden. Ik zag de wereld niet. Ik hoorde stemmen die mij vertelden wat ik zou moeten zien. En wat die stemmen mij vertelden was dat ik nog niets zag. Alleen mist. Mist die overal om mij heen hing. Er was ook nog een ander soort mist. Een nevel die zich diep in mijn hoofd had genesteld en hardnekkig bleef hangen. Alsof mijn idee wie ik was daar achter verborgen moest blijven.

Dichtbij genoeg om te voelen dat ze bestonden. Te ver weg om ze te bereiken.

Die fijne vochtige druppeltjes sneden door mijn hoofd. De mist bestond niet uit zachtheid, maar uit vlijmscherpe flarden die zich een weg door mijn brein baanden. Alles wat nog aan herinneringen over was, werd aan stukken gesneden. Brokjes van iets dat ik bijna kon vastpakken, maar nooit helemaal bereikte.

Daarna begon het bonken weer. Alsof ergens diep in mijn hoofd een ploeg bouwvakkers met drillboren bezig was een betonnen vloer open te breken. Onophoudelijk. Meedogenloos. Nooit werd die kloppende pijn minder. Geen seconde.

Het eerste waarvan ik me bewust werd, was het lawaai. Het duurde een tijd voordat ik begreep dat het stemmen waren. Ik kon ze niet van elkaar onderscheiden, laat staan verstaan. Soms leek het alsof er mensen in mijn hoofd woonden, die voortdurend door elkaar heen praatten. De stemmen hoorde ik niet altijd. Geluiden wel. Er was altijd wel iets. Een piep. Een brom. Een doffe dreun. Nooit was het echt stil. En soms... Soms was het aardedonker.

En dan was er de mist. Die voelde ik bijna letterlijk. Wanneer de stemmen terugkwamen werd het iets lichter en langzaam begon ik te beseffen dat de mist niet grijs was, maar roodachtig, alsof ergens ver weg een zwakke gloed brandde.

Ik wilde de mist wegduwen. Wegslaan. Verjagen. Ik wilde zien waar ik was. Hoe hard ik het ook probeerde, niets bewoog. Ik blies. Ik riep. Niets. Ik wilde schreeuwen dat ze stil moesten zijn. Dat ze dat gezoem en geknetter moesten laten ophouden. Ik wilde gillen dat ze meer licht moesten maken. Wanhopig probeerde ik met mijn armen te zwaaien, zoals je de damp van een spiegel kon wegvegen. Want ik wilde zo graag weten waar ik was. Maar wat ik

ook probeerde er kwam geen beweging in mijn armen of benen. Zelfs mijn hoofd bewoog geen millimeter.

Niets lukte. Helemaal niets. Het enige wat gebeurde was dat de mist nog dieper door mijn hoofd leek te snijden. Ik wilde huilen van ellende. Zelfs dat kon ik niet. Geen snik. Geen traan. Niet eens een klein beetje vocht in mijn ooghoek.

Langzaam drong het tot me door hoe volkomen mijn gevangenschap was. Ik kon niet zien. Niet spreken. Niet bewegen. Niet huilen. Niet eens laten merken dat ik bestond. Ik was opgesloten in mezelf. En voor zover ik kon bevatten was ik de enige mens in het universum die wist dat ik daar zat.

Totdat het tot me doordrong dat de mist van kleur was veranderd. Nu was ze melkachtig grijs. De pijn was er nog steeds. De stemmen ook. Evenals het gezoem en geknetter. De mist was nog dichter dat het leek alsof de wereld was opgeheven. Alsof er buiten haar niets meer bestond. Het vergrootte mijn gevoel van eenzaamheid.

Na wat een eeuwigheid leek, gebeurde er iets. Dat snijdende gevoel in mijn hoofd werd bij vlagen minder. Niet veel. Genoeg om het verschil te merken. De mist bleef onveranderd. Op enig moment begon ik onderscheid te horen tussen de stemmen. Ik hoorde verschillende zware stemmen. Lage stemmen. En af en toe een zachte, hogere stem. Twee stemmen echter hoorde ik vaker dan de andere. Blijkbaar voerden ze gesprekken met elkaar, al had ik geen idee waarover.

Die twee stemmen maakten iets in me los. Een angst die ik niet kon plaatsen. De zachte stem klonk vertrouwd. Die stelde me gerust. Het was een warme stem. Vriendelijk. Teder bijna. Een moederstem. Ik wilde dat die stem me zou omarmen. Me zou

wiegen. Me zachtjes in slaap zou laten vallen. Een slaap die alles zou oplossen. Vooral de mist. Vooral de pijn.

De geluiden rondom de stemmen veranderden nauwelijks. Ze klonken bijna altijd. Eerst had ik ze gehaat. Nu begonnen ze vertrouwd te klinken. Er ging iets geruststellends van uit. Een ritme. Een continuïteit. Een zekerheid. Misschien was dat het eerste begin van *bewustzijn*. Want die geluiden bewezen dat ik er nog was. Ik wist nog steeds niet waar ik was. Eén ding wist ik inmiddels zeker. Dit was de hemel niet. Heel langzaam werd de hoofdpijn milder. En de mist witter.

Procedamus in pace In nomine Christi

Amen

Cum angelis et pueris Fideles inveniamur

Amen

Je ne dors plus

Je te désire

Prends-moi Je suis à toi

Mea culpa

Keer op keer herhaalde ik de woorden, als een mantra. Het gaf me een enigszins unheimisch en in zekere zin ook een nostalgisch gevoel. Waar kwam dat vandaan? Was het een gedachte? Stemmen van vroeger? Waarom kwam dat als eerste in me op en kon ik het haast niet meer uit mijn hoofd krijgen? Waarom dreunde *dat* steeds door mijn hoofd en kon ik mijn ogen niet opendoen en mijn stem niet laten horen? En toch... Het was alsof ik mijn ogen opendeed, en lichtflitsen zag. Voor het eerst hoorde ik een stem die ik kon verstaan. Een lage stem. Wat klopte er niet aan? Het klonk zo raar. Zo heel anders.

‘Ik heb de overtuiging dat het geen coma is, *monsieur*... De scans van de hersenen bewijzen dat. Het EEG is absoluut niet plat... Men ziet reactiviteit.’

Iemand scheen met een lichtje in mijn ogen. Na het licht was het weer donkerder. Ik voelde ergens een speldenprik.

‘Ziet u wel.’

Procedamus in pace In nomine Christi

Amen

Cum angelis et pueris Fideles inveniamur

Amen

Je ne dors plus

Je te désire

Prends-moi Je suis à toi

Mea culpa

Weer dat deuntje. Een kilte omklemde mijn hart. Een kilte die paste bij de dikke witgrijze mist. Kil. Akelig. Naargeestig. Kort daarop werd alles donker. Hoe lang het duurde wist ik niet. Ik had het gevoel dat het langer was dan het had mogen duren. Waarom ik daar van uitging wist ik zelf niet. Het werd lichter. De stemmen kwamen terug. Ik hoorde ze duidelijker dan voorheen. Begrijpen deed ik ze nog steeds niet. Hun woorden gleden langs me heen als water langs een steen. Toch wist ik zeker dat ze het over mij hadden. En dat wat ze zeiden belangrijk was. Belangrijk genoeg om wanhopig te willen begrijpen.

Het gordijn van grijze dampen verloor langzaam zijn kleur. De kille leegte verdween. Daarvoor in de plaats kwam warmte. Eerst aangenaam, al snel benauwend. Tenslotte bijna ondraaglijk. Ik

voelde zweet op mijn bovenlip. Op mijn voorhoofd. Onder mijn oksels. Een vreemde gewaarwording. Alsof ik een lichaam bezat zonder te weten wat een lichaam was. De witte gloed werd steeds feller. Ik kreeg het gevoel dat ik werd meegesleurd. Niet door handen. Niet door stemmen. Door een woeste stroom. Ik hoorde het geraas al. Water. Ontzettend veel water. Het bulderde ergens vlakbij. Daar was het. Ik wilde me verzetten. De stroom was sterker. Veel sterker. Onverbiddelijk trok hij me mee. Naar de rand. Naar de afgrond. En eroverheen. Ik viel. Overal om mij heen spatten waterdruppels uiteen in duizenden kleine neveldeeltjes. Ze vermengden zich met de mist in mijn hoofd. Ik bleef vallen. En vallen. En vallen. Alsof de wereld geen bodem had. Daarna kwam de stilte. Een eindeloze stilte. Ik zweefde. Gewichtloos. Eenzaam. Midden in de mist. Een schok. Plotseling. Hard. En meteen was ik terug. Terug in de mist. Terug in de stemmen. Terug in het geluid dat overal leek te zijn.

Ik hoorde mensen om me heen praten. Ik wilde schreeuwen. Ik wilde ze laten weten dat ik er was. Dat ik hen kon horen. Dat ik niet weg was. Er kwam geen geluid over mijn lippen. Niets. Het constante geknetter was wel luider dan ooit. Samen met de mist prikte het diep in mijn hoofd. Soms leek het alsof er een rad met ijzeren tanden langzaam door mijn hersenen draaide. Alsof het ieder moment alles aan flarden kon scheuren. Ik moest wel gevangen zijn. Maar waar? Een strafkolonie. Iets groots. Iets koude. Iets eindeloos. De Goelag Archipel. Dat moest het zijn. Ik was verbannen naar een plek waar niemand mij ooit nog zou vinden. Een plek waar mensen verdwenen. Ik voelde een zwaar gewicht op mijn hoofd. Alsof iemand een ijzeren helm over mij heen had gezet. Of een masker.

Een strafmasker. Misschien was ik een misdadiger. Had ik iets verschrikkelijks gedaan? Waarom zou ik hier anders zijn? Waarom kon ik anders niet bewegen? Niet spreken? Niet zien? Er verschenen blauwe lichtjes. Eerst één. Daarna tientallen. Ze dansten door de mist. Koud. Scherp. Onwerkelijk. Ze drongen diep mijn hoofd binnen, alsof ze tussen mijn gedachten zochten naar iets wat ik zelf niet meer kon vinden. Ik probeerde ze te volgen. Telkens wanneer ik meende dat ik ze kon volgen, verdwenen ze in het wit.

‘Die doorsnee van die pupillen is asymmetrisch,’ klonk die vreemde stem met die eigenaardige uitspraak.

Ik kreeg steeds meer flarden van gedachten. Kennelijk was ik bezig wakker te worden. Ik kon me nog steeds niet bewegen. Waarom niet? O help. Ik was verlamd. Dat moest het zijn. Als ik nu eens wakker kon blijven. Had ik geslapen? Uren? Dagen? Eeuwen?

De mist was nog altijd dik en ondoorzichtig. Stemmen in de mist. Stemmen boven de mist. *Pater noster, qui es in caelis...* Welke taal was dat? Het klonk bekend. Niet zoals een stem bekend klinkt, meer zoals een geur die je plotseling terugbrengt naar een plaats waarvan je niet meer weet waar die ligt. Ik wist dat ik die woorden eerder had gehoord. Vaak zelfs. Misschien had ik ze ooit zelf uitgesproken. De betekenis ontging me volledig. Langzaam kreeg ik het gevoel dat ik niet langer in mist zweefde. Ik dreef. Ja. Dat was het. Ik lag niet in mist. Ik lag in zee. Het water droeg me. Ik voelde dat ergens een strand moest zijn. Ik was er vlakbij. Heel dichtbij. Ik wist het zeker. Telkens wanneer ik voelde dat ik het kon bereiken, trok de stroming me weg. Verder de zee op. Verder van

de kust. Verder van de mensen. Niemand zag me. Niemand wist dat ik daar was.

De stemmen kwamen terug. Eerst schonk ik er nauwelijks aandacht aan. Ik was te druk bezig het strand te bereiken. Pas beetje bij beetje drong het tot me door dat ik woorden hoorde. Geen zinnen. Slechts losse flarden. Ik probeerde te luisteren. Me te concentreren. Bij de les te blijven. Toen ik eindelijk aandachtig luisterde, verdwenen de stemmen alweer. Hoe lang al? Ik wist het niet. In mijn hoofd bleven enkele woorden rondzingen. *Nee. Nooit. Niet. Absoluut. Onder geen beding.* De kilte rond mijn hart keerde onmiddellijk terug. *Nee. Nooit. Niet. Absoluut. Onder geen beding.* Ergens in mijn ziel bewoog iets.

Geen beelden. Meer schaduwen van echo's. Een stem. Een zware stem. Rustig. Beslist. Alsof er geen tegenspraak mogelijk was. Ik wist niet van wie die stem was. Mijn lichaam wist het blijkbaar wel. Iets trok zich pijnlijk samen diep in mijn buik. Mijn handen werden koud. En plotseling wilde ik weg. Weg van de stemmen. Weg van de mist. Weg van die woorden. Zeg alsjeblieft iets tegen me. Raak me alsjeblieft aan. Laat me niet alleen. Plots voelde ik iets. Een hand. Zacht. Koel. Op mijn voorhoofd. Een golf van opluchting stroomde door me heen. Ik was niet alleen. En ik hoorde een andere stem.

'Monsieur, het bestaan van verhalen over patiënten die opeens wakker worden... en opstaan met hun eigen kracht.'

Iemand viel me lastig met een knipperlicht, met het trillen van een stemvork, er werd iets onder mijn neus gehouden. Het stonk ontzettend. Het deed me kokhalzen.

Andere stemmen. Deze kwamen van binnenuit: *De hemel is van verbrande turf. Mist in mijn hoofd. Druppels in mijn ogen. Water dat brandt in de handen van mijn liefje. Het getij voert haar weg. Weg van mij. Er hangt de geur van een nat bos en vochtig gras, van afgewaaide takken die langzaam liggen te schimmelen in de herfstregen. Een scherpe geur. Niet vies. Ook niet prettig. De geur van verval. Van dingen die ooit leefden. Mensen lopen langs me heen zonder me te zien. De laaghangende mist verbergt mij voor hun ogen. Terwijl ik naar hen kijk, zie ik dat zij zelf ook in mist gehuld zijn. Ze dwalen. Ze zoeken. Ze verdwijnen weer in de mist. Ineens vraag ik mij af of iemand werkelijk weet waar hij is. Misschien lopen we allemaal maar wat rond. Op zoek naar een pad dat even later alweer door de mist wordt opgeslokt.*

Weer een licht, minder sterk. Hoe lang had ik deze keer geslapen? Ik voelde een opklaring. Het leek alsof ik dreef in een glas met water en anijs...

Ik hoorde weer stemmen. Ik herkende ze niet. Nu kon ik ze nu wel verstaan. Met enige moeite lukte het me zelfs het gesprek te volgen. Het ging nergens over. Het weer. Verkeersdrukte. Iets wat op televisie was geweest. Normale dingen. Gewone dingen. Ik probeerde uit alle macht te zien, te bewegen en te praten zodat ze zouden merken dat ik wakker aan het worden was. Ik wilde zo graag meedoen aan het gesprek. Juist omdat het zo gewoon klonk. Zo vertrouwd. Zo menselijk. De toon was wel veranderd. Het gesprek kreeg een andere wending. Het werd moeilijker om te volgen. De stemmen vielen stil. Heel even hoorde ik een geluid dat ik nog niet eerder had gehoord. Kort. Zakelijk. Beslist. Vrijwel meteen voelde ik een tocht langs mijn arm. Er liep iemand langs mijn bed. Ik voelde dezelfde tocht aan mijn andere kant. Een nieuw geluid. Onbekend. Ik was er zeker van dat het iets

betekende. Ik was echt bezig wakker te worden. Als die mist nu eens optrok. Er klonken wat ruwe geluiden. Schuivend. Schrapend. En plotseling wist ik het. Er was een deur dichtgegaan. Er werd een stoel naast mijn bed geschoven. Mijn hart maakte een sprongetje. Hadden ze door dat ik aan het bijkomen was? Hieperdepiep hoera.

Nu klonk die ene zware stem erg duidelijk. Aanvankelijk ging ik er vanuit ik dat hij tegen mij sprak. Na een paar minuten drong het tot me door ik dat hij met iemand anders in gesprek was. Dat begreep ik niet. Ik had helemaal niemand anders horen binnenkomen. Had ik iets gemist? Dat kon natuurlijk. Er bleef iets knagen. Om de een of andere reden wist ik zeker dat er niet nog iemand anders in de kamer was. Alleen wij tweeën. Diegene met de zware stem. En ik. Als dat waar was... Met wie sprak die stem dan?

Ach... ik weet het niet. Ik weet niet of ze ooit wakker wordt... Ja... Ik weet het... Ze is zo mooi... En ze ligt er zo onschuldig en hulpeloos bij... Misschien wel... Ik weet het gewoon niet meer... Ben jij nog wat meer te weten gekomen? Oh... Jammer... Wat? Nee, de arts is er van overtuigd... Alles zo laten... Nee, dat wil ik niet... Ja... Het zou een geweldige verrassing zijn. Dat weet je niet. Natuurlijk. Probeer haar te vinden... Het kan helpen, doe je best...

De stem werd zachter. Alsof de stem zich verder van mij verwijderde. Of was ik degene die wegzonk? Geen idee wie er gevonden moest worden. Ik meende te horen dat er iemand huilde. En dat ik die stem kende. Alsof het mijn eigen stem was. Het werd donker. Niet gewoon donker. Aardedonker. Had ik geslapen? Ik wist het niet. Ik was doorweekt van het zweet. Er zat

een kramp rond mijn hart. Een gevoel dat me vertelde dat er iets stond te gebeuren. Iets belangrijks.

Plots was het er. Ik zag het niet echt. Niet meer dan een schim. Een donkere vorm in de mist. Mijn hoofd voelde warrig. Alsof ik wakker werd na veel te veel alcohol. Ik probeerde me te concentreren. Orde te scheppen. De stemmen te onderscheiden. Je had hij's. En je had zij's. Dat wist ik zeker. Onder de hij's vielen de mannen. De zij's stonden voor de vrouwen. Die bestonden in jonge en oude uitvoeringen. Jonge hij's noemde je jongens. Jonge zij's heetten meisjes. Oude hij's veranderden in mannen. Oude zij's groeiden uit tot vrouwen. En de nóg oudere hij's en zij's bevolkten de bejaardentehuizen. Ja. Zo zat het. Dat wist ik. Tenminste, ik was er van overtuigd dat ik het wist. Ik was blijkbaar een zij. Want als de stemmen het over mij hadden, zeiden ze zij. Nooit hij. Niet dat ik me kon herinneren een vrouw te zijn. Mijn lichaam vertelde me niets. Ik wist niet eens of ik een lichaam had. De stemmen leken het zeker te weten. Hij's en zij's hoorden vaak bij elkaar. Dat wist ik ook. Ze kregen kinderen. Meestal. Was die schim dan mijn hij? Had ik een hij? Had ik kinderen? Dat idee maakte iets in mij wakker. Een verlangen. Een verdriet. Iets dat ik niet kon benoemen. Hoorde die zachte stem bij mij? De stem die me rustig maakte. De stem die ik wilde vasthouden. Was de stem van een meisje of een vrouw? Wanneer werd een meisje eigenlijk een vrouw? En wanneer werd een jongen een man? Ik wist het niet. Ik wist dat die zachte stem belangrijk voor me was. Belangrijker dan de mist. Belangrijker dan de pijn. Misschien wel belangrijker dan ikzelf.

Beetje bij beetje kwam het gevoel in mijn lichaam terug, werd de mist wat minder en leek het wel of het steeds langer licht was. Waarschijnlijk kwam dat laatste omdat ik minder lang sliep. Op

een bepaalde moment schrok ik van een heel nieuwe geluid. Het was een geluid vlak bij mij! Ik schrok nog harder want ik me realiseerde dat het een geluid was wat ik zelf had geproduceerd. Zonder dat ik het wist had ik iets groepen. De schim stond voor me. Wazig. Het had iets wits aan. Ik geloof dat ik met moeite iets gemompeld heb, alsof ik op dat moment voor het eerst begon te praten.

Procedamus in pace In nomine Christi

Amen

Cum angelis et pueris Fideles inveniamur

Amen

Je ne dors plus

Je te désire

Prends-moi Je suis à toi

Mea culpa

Er hoorde ook een melodietje bij, daar was ik zeker van. Ik kreeg het op de een of de andere manier niet passend. Ik zag een man begripvol glimlachen. Ja, de schim was een man.

‘Liefje kun je me zeggen hoe je heet?’

Ik sloeg mijn ogen op en dacht een moment na.

‘Een ogenblik, het ligt op het puntje van mijn tong.’

‘Très bien, maar doet u nu uw ogen goed open en probeer eens om rond u te kijken. Begrijpt u waar we zijn?’

Nu zag ik hem beter, hij droeg een doktersjas, een - hoe zeg je dat ook alweer?- een witte doktersjas. Het was een kleine man,

niet veel groter dan een meter zestig of zoiets. Hij had zwart kort haar, grote zwarte wenkbrauwen en donkere vurige ogen. Zijn gezicht was smal. Hij had een Ruud Lubbers kin met zo'n zwarte stoppeltjesbaard. Ik liet mijn blik rondgaan en het lukte me ook mijn hoofd te bewegen. De kamer was sober ingericht en schoon, een paar lichtgekleurde houten meubeltjes. Ik lag ik een bed, met een buisje in mijn arm. Door het raam, tussen de neergelaten luxaflex door, kwam een dunne streep zonlicht. Ik probeerde de woorden in de melodie te passen.

Procedamus in pace In nomine Christi

Amen

Cum angelis et pueris Fideles inveniamur

Amen

Je ne dors plus

Je te désire

Prends-moi Je suis à toi

Mea culpa

‘Maar... *dis-moi*... waar bent u nu?’, sprak hij geduldig. ‘Vertelt u mij dat.’

‘Ik ben in een ziekenhuis en u... u bent een dokter. Met een raar accent. Ben ik onwel geworden?’

‘Ja, u heeft een malaise gehad, ik zal het u straks uitleggen. Maar nu heeft u het bewustzijn herwonnen. Heb moed. Ik ben dokter Bernaer. Ik moet u enkele vragen stellen. Hoeveel vingers toon ik u?’

‘Dat is een hand en dat zijn vingers. Een, twee, drie, vier. Het zijn er vier. Zijn het er vier?’

‘Zeker. En hoeveel is vier maal zes?’

‘Vierentwintig natuurlijk.’

‘Goed zo. Weet u ook wie Albert Einstein was?’

‘Natuurlijk. Einstein kwam met de algemene en de speciale relativiteitstheorie.’ Er dreunden van alles in mijn hoofd en ze kwamen bijna vanzelf. Ze floepten er zomaar uit. *‘Einstein concludeerde in zijn relativiteitstheorie dat ruimte en tijd niet langer als twee afzonderlijke dingen gezien kunnen worden, maar dat ze beschouwd moeten worden als EEN verenigd ding. De grondlegger van de kwantumfysica is Max Planck. In 1900 bestudeerde hij spectraallijnen, de kleuren die voorkomen in de hitte die uitgestraald wordt door een zwart lichaam.’*

‘Mijn complimenten. U heeft goed opgelet tijdens de les van natuurkunde. *Hélas*, natuurkunde is niet zo mijn ding. Ik geloof dat ik slechts een zes-minder had voor natuurkunde op het lyceum. Uw keuken lijkt in prima conditie te zijn. Vertelt u mij nog eens, hoe is uw naam?’

Daar aarzelde ik. De vragen gingen snel. En de antwoorden kwamen meestal vanzelf. Nu liep ik vast. Mijn naam. Ik wist mijn naam niet. Dat was vreemd. Ik voelde dat mijn naam ergens in de nevel zweefde. Alsof ik haar zo kon grijpen. Alsof ik haar ieder moment kon uitspreken. Telkens wanneer ik ernaar greep, verdween ze. Toch vond ik dat ik iets moest antwoorden. Waarom wist ik niet. Zwijgen voelde verkeerd.

‘Dat heeft u al eens gevraagd,’ probeerde ik.

‘Ja, maar u gaf geen antwoord.’ Daar had hij me klem. ‘Ik heet Merel Franken.’ Dat klonk best aannemelijk. Natuurlijk heette ik Merel Franken. Ik was immers geboren in Bergen op Zoom. En daar heetten heel veel mensen Franken. Dat was een uitstekende verklaring.

‘Zo heet u niet madame.’

Dat antwoord beviel me een stuk minder. Natuurlijk was Merel Franken iemand anders. Ik probeerde het met de dokter op een akkoordje te gooien. 'Noem me dan maar Anna.'

'Nee, u heet ook geen Anna.' Ik voelde lichte irritatie opkomen. Slim hoor. Daar trapte ik natuurlijk niet in. Ik begon me zorgen te maken. Want ergens had hij gelijk. Ik wist het echt niet. Het was alsof ik tegen een muur aanliep. Een onzichtbare muur. Meteen schoten allerlei namen door mijn hoofd. Karin. Pauline. Susan. Victoria. Marion. Ik had nog uren kunnen doorgaan. Namen genoeg. Zodra de vraag veranderde van: *Hoe zou ik kunnen heten?* naar: *Wie ben ik?* stond die muur er. Hard. Koud. Onwrikbaar. En aan de andere kant van die muur stond blijkbaar iemand die ik ooit geweest was, die ik niet meer kon bereiken. Nee, geen muur. Ik probeerde het uit te leggen. 'Ik voel niets stevigs, het is alsof ik in de mist loop. Mist in mij. Het is zo wreed.'

'Hoe zo de mist in mei?' vroeg hij. 'Is de mei een wrede maand?'

'Nee, april is de wreedste maand. Niet omdat er iets sterft. Integendeel. Omdat alles leeft. Het gras groeit. De bomen lopen uit. De zwaluwen keren terug. En terwijl de wereld zich vol overgave naar het licht keert, word je gedwongen te kijken naar wat je jarenlang verborgen hebt gehouden. In de winter kun je vergeten. In mei niet. De uitdrukking "April is the cruellest month" komt uit het beroemde gedicht *The Waste Land* van T. S. Eliot:

April is the cruellest month, breeding. Lilacs out of the dead land...

Maar dat terzijde, ik bedoel niet de maand mei, ik bedoel de mist in mijn hoofd. Die mist is vlijmscherp, scherper dan het mes van de slager en het snijdt mijn hersenen aan dunne reepjes, klaar om in de koekenpan gebakken te worden. Hoe is de mist in werkelijkheid?'

‘Ah, breng mij niet in verlegenheid, ik ben maar dokter. Nederlands is niet mijn moedertaal, ik kom uit *Paris*. Kijk, ik help u: uw naam is Wilma. En het is helemaal geen mei, er is geen mist te zien. Vandaag, het is vijftien augustus.’

Hij schreef mijn naam op een stuk papier: Wilma.

‘April is de wreedste maand.’ Hij zuchtte. ‘U bent niet erg duidelijk, hè? Ah, het is een citaat, ik begrijp het. U had ook kunnen zeggen: “Vandaag is het dinsdag”, of: “Gisteren was de verjaardag van mijn moeder”. Maar nu, weet u in welk jaar we zijn?’

‘In ieder geval na de eenwording van Duitsland...’

‘Herinnert u zich geen jaartal, een willekeurig jaartal uit de tijd voor uw ontwaken?’

‘Een willekeurig jaartal? Negentienhonderdvijfenveertig, einde van de tweede wereldoorlog. Nog specifieker zo u wilt, 22 november 1963, de moord op John F. Kennedy. Of deze: 4 oktober 1992, de dag van de El Al ramp in Amsterdam, of 31 maart 1831, de ontploffing van het kruidmagazijn De Stoelemat in Bergen op Zoom’ Hij stak zijn handen bezwerend op en schudde zijn hoofd.

‘Zo komen wie niet verder. Nee vandaag is 15 augustus 2026. U bent, meen ik, geboren op 21 februari 1961, dus u bent 65 jaar.’

‘65 jaar en zes maanden, bijna zes maanden.’

‘Uw rekenkunst laat niets te wensen over. Kijk, er is iets... *comment dire*... iets overkomen. U heeft het overleefd, gefeliciteerd. Maar blijkbaar is er iets nog niet in orde. In geringe mate heeft u keukenverlies. Maakt u zich niet ongerust. Soms duurt het niet zo lang. Zou u alstublieft nog een paar vragen willen beantwoorden? Bent u getrouwd?’

‘Zegt u het maar.’

‘Ja, u bent getrouwd en u heeft een heel liefdevolle man. Hij is de dag en de nacht aan uw zijde gebleven. Pas gisteravond heb ik hem

verplicht om naar huis te gaan, anders was hij volkomen ingestort. Hij heet Henk. Nu u ontwaakt bent kan ik hem bellen, maar ik zal hem moeten voorbereiden. En eerst moeten we nog een paar onderzoeken doen.'

Ik kon me niet voorstellen dat er iemand aan mijn bed had gezeten. Wie zou dat dan moeten zijn? Ik kende niemand. Ook geen Henk. Hoe lang was ik van de wereld geweest? Was dat een coma? Hoe was dat dan gekomen? Dat had de dokter niet verteld. Ik had weken, misschien maanden in coma gelegen! Zo voelde het tenminste. Kon je zolang dag en nacht waken? Het was ook een beetje de manier waarop hij het zei. Het kwam zo uit een slechte romantische film. Ik had het vast verkeerd begrepen.

Ik werd langzaam wakker en daar zat de man die zich Henk noemde naast mijn bed en hij hield mijn hand vast. Had hij dat de keren daarvoor ook gedaan? Waarschijnlijk, met de dokter in mijn nabijheid. Ik keek hem bevreemd en verwonderd aan. Niet dat ik een idee wat ik naast mijn bed kon verwachten, zeker niet dit. Dit kon niet mijn man zijn? Hij zag er heel vriendelijk en aardig uit. Ik zag dat hij overliep van liefde. Hij was namelijk dik in de tachtig. Misschien had ik het verkeerd begrepen en was het mijn vader. Had ik een vader die Henk heette? Ik had geen idee. Niet dat Henk er slecht uitzag voor zijn leeftijd. Integendeel. Hij had een charmant gezicht, glinster ogen en een brede glimlach. Hij droeg een smetteloos schoon wit overhemd. Zijn haar was kort geknipt en zilverachtig grijs. Met zijn rozige, glad geschoren wangen leek hij de ideale opa voor je kinderen. Henk lachte lief en innemend tegen me. Zijn hemelsblauwe ogen keken me zo liefdevol aan dat ik ter plekke smolt. Ik voelde me beschaamd, want het eerste gevoel dat ik had, toen hij zei wie hij was, was een lichte afkeer.

Ben ik met een ouwe lul getrouwd? Wie weet, ik ben immers ook al 65, misschien zag ik er ook wel oud uit, te oud wellicht. Maar ik voelde me geen 65, eerder 25, al had ik geen idee hoe je je voelt als je 24 bent. Waar kwamen die merkwaardige gevoelens vandaan?

‘Lieve schat, wat ben ik blij dat je er weer bent’ en hij kneep heel zachtjes in mijn hand. Ja, dit was ook de stem die een gesprek had met iemand. Een iemand die niets terug zei. Ik glimlachte terug, of iets wat er voor doorging, want geschrokken liet hij mijn hand een beetje los.

‘Ik was niet te hardhandig, hoop ik. Maar ik heb je zo gemist.’

Het enige wat *ik* wist uit te brengen was: “sorry”. Wat hij natuurlijk verkeerd uitlegde.

‘Ben je gek’, zei hij, ‘de dokter en ik, wij gaan ons uiterste best doen om je er helemaal boven op te krijgen, wat het ook kost.’ Oud of niet, zijn woorden en zijn vriendelijkheid voelden zo heerlijk en goed aan. Ik realiseerde me dat hij me liefdevol aankeek dat het de mist in mijn hoofd bijna helemaal oploste. Dat kloppende gevoel in mijn hoofd was bijna helemaal weg. Ook de geur van een nat en rottend bos hing niet meer in mijn neusgaten. Ik zocht naar woorden. Ik wist niet wat te zeggen. Op dat moment wist ik het zeker, dit moest *wel* de hemel zijn. Henk begon wat te neuriën, eerst heel zachtjes, na enkele ogenblikken met wat meer zekerheid. Ik herkende de melodie, toch was het alsof ik het voor het eerst hoorde. Het maakte iets in me los wat een mix was van verlangen, hunkering, blijdschap en melancholie. Hij zong heel zachtjes: *“Als ik maar bij jou ben, ja zolang ik jouw ken, want je bent het einde. Ik kan niet zonder jouw.”* Tranen kwamen los en verjoegen de laatste restjes mist. Ik was op dat moment intens gelukkig en ik voelde me zo veilig en geborgen. Ik probeerde dat

schuldige gevoel zo ver mogelijk weg te stoppen. Hij zag mijn tranen en richtte zich op, boog zich over me heen en streelde teder mijn haren en wangen en kuste heel zacht mijn voorhoofd en mijn wang en fluisterde lieve en tedere woordjes. De tranen bleven komen en ik voelde dat hij me kustte om ze juist op te laten drogen. Hij mompelde ook iets van een verontschuldiging. Ik kon niet onder woorden brengen of ik hilde van geluk, of dat ik hilde om iets anders. De tranen kwamen. Toen ik woorden had gevonden om iets te zeggen, ging de deur van de kamer open en kwam de dokter samen met een verpleegster de kamer binnen. Henk ging meteen zitten.

‘Ik denk dat we onze patiënt maar weer eens moeten laten rusten. We moeten nog erg voorzichtig met haar zijn en ze heeft nog een grote weg te gaan.’ Ik begreep niet waar hij het over had. Dit was alles wat ik wilde. Vijf minuten later was ik alleen met de dokter.

‘Weet u,’ zei hij, ‘op het eerste gezicht lijkt er niets mis met uw keuken. U bent in staat om complete verhalen te vertellen over de kwantumfysica, en er zijn weinig mensen die dat kunnen. U rekent uitstekend. Zegt u mij, wat zijn uw meest preferente boeken?’ Daar hoefde ik niet lang over na te denken.

‘Wel, “De Parfumeur”, van Frederique Hebrand, “22-11-1963” van Stephen King, “Haar moeders dochter” van Merylin French, “De regels van het ciderhuis”, van John Irving, “Kwaadschiks” van A.F.Th van der Heijden en “De slinger van Foucault” van Umberto Eco.’

‘Zo daar hoefde u niet lang over na te denken.’ ‘Nee’, zei ik een beetje beschaamd.

‘U bent politiek zeer goed geïnformeerd, u heeft cultuur, alleen... u heeft geen herinnering van wie u bent, van wat er is gebeurd met u, en u herkent de personen om u heen niet.’

‘Is dat erg?’

‘Als ik eerlijk ben, is het niet heel optimistisch. Maar u bent niet de eerste aan wie zoiets overkomt, we gaan een oplossing vinden.’

Hij vroeg me mijn rechterhand op te heffen, en mijn neus aan te raken. Ik wist heel goed wat mijn rechterhand was, en wat mijn neus was. In de roos. Het was een geheel nieuwe gewaarwording. Je neus aanraken is zoiets als een oog op de punt van je wijsvinger hebben en naar je gezicht kijken. Ik heb een neus. Dokter Bernhard sloeg me op mijn knie met een soort hamertje, en vervolgens hier en daar op mijn been en op mijn voeten. Dokters controleren je reflexen. Klaarblijkelijk waren mijn reflexen in orde. Ik voelde me uitgeput, en ik ben, geloof ik, in slaap gevallen.

De volgende dag kwam dokter Bernhard terug en ik was juist bezig mijn bed te onderzoeken. Zittend op bed liet ik mijn vingers over het metaal van het voeteneind glijden en streelde de lakens. Dat voelde licht, glad en prettig aan. De deken vond ik minder aangenaam. Het kriebelde aan mijn vingers en armen. Ik draaide me om en sloeg met mijn hand op het kussen, ik had er plezier in dat hij diep in het kussen verdween. Ik sloeg en ik stompte dat het een lieve lust was, ik vermaakte me uitstekend en lachte er hoorbaar bij. De nacht ervoor was ik heel even wakke geworden. Buiten was het nog pikkedonker. Ik draaide mijn kussen om en legde mijn gezicht tegen de koele stof. Dat voelde zó heerlijk dat ik onwillekeurig een diepe zucht van tevredenheid slaakte. Nog voordat ik er erg in had, was ik alweer in slaap gevallen. De verpleegster die bij hem was vroeg me of ik van het bed op kon

staan. Met haar hulp lukte het, al voelde ik me duizelig. Ik voelde mijn voeten op de grond drukken, mijn hoofd omhoog.

‘Nu doorzetten, probeer naar de badkamer te gaan en uw tanden te poetsen,’ zei ze. Het lukte, al had ik zo nu en dan wat ondersteuning nodig. In de badkamer zag ik mezelf in de spiegel. Dat moest ik zijn, immers spiegels weerspiegelen wat zich tegenover hen bevindt. Een wit ingevallen gezicht tussen gitzwarte haren die slordig tot over mijn schouders hingen en enorme kringen rond mijn ogen. Ik wist niet wie ik was maar ik ontdekte dat ik een monster was. Ik zou mezelf 's avonds niet graag tegenkomen op een verlaten weg. Er lagen een aantal voorwerpen in de badkamer die ik meende te herkennen. Er was een tube tandpasta en een tandenborstel, beredeneerde ik. Ik heb er over na staan denken want tanden poetsen, hoe doe je dat ook alweer? Ik bekeek beide voorwerpen lang en belangstellend, nam ze beide in mijn handen en onderzocht ze grondig. Ik weet niet hoe lang het heeft geduurd. Uiteindelijk was ik er uit. Het was in feite heel simpel, net als lopen, daarbij zet je de ene voet gewoon voor de andere. Je moet beginnen met de tandpasta en in de tube knijpen. Ik vond het heel leuk om in die tube te knijpen. Je moest wel goed opletten anders kwam er veel te veel pasta uit de tube en zat alles onder.

De pasta had een verfrissende smaak. Dus dát was smaak. Iets wat niet alleen je tong beroert, ook je gehemelte. Ik glimlachte. Ik nam een besluit. Ik ging mijn tanden poetsen. Zonder erbij na te denken begon ik bovenaan, van links naar rechts, en zo naar onder. Het geluid van de borstel tussen mijn tanden verbaasde me. Nog verrassender vond ik het gevoel om de borstel over mijn tong te halen. Alsof ik een instrument ontdekte waarvan ik nooit had geweten dat ik het bezat. Ik liet water in een glas lopen en

nam een slok. Ik liet het door mijn mond rollen. Van de ene wang naar de andere. Ik hoorde het klotsen. Wat een vreemd geluid. Ik moest lachen. Nog grappiger werd het nadat ik mijn hoofd achterover hield en begon te gorgelen. Een paar druppels spatten op mijn kin. Daarna: *Sfroesss...* Een waterval. Met een harde straal spuwde ik het water in de wastafel.

Naast de wastafel hing nog iets aan de muur: een washandje en een handdoek. Smetteloos wit en ze roken naar zeep. Ik pakte het washandje, stopte mijn hand erin en liet de kraan lopen. Ik drukte op het apparaatje met de uitstekende dop. Ja hoor, zeep. Goed geraten. Ik zeepte mijn gezicht in. Wat een sensatie. De zachte haartjes van het washandje streelden mijn huid. Het koude water voelde heerlijk aan en de zeep maakte alles glad en soepel. Mijn gezicht rook naar vanille. Ik liet mijn handen vollopen met water. Het sijpelde tussen mijn vingers door. Ik deed het nog eens. Ik bracht mijn gezicht snel naar voren. *Plets*. Een fractie van een seconde zat mijn gezicht onder water. Ik schoot in de lach. Wat was dat heerlijk. Ik tuitte mijn lippen en blies. *Brrrrr*. Mijn lippen begonnen te trillen. Ik probeerde het nog eens. Ik streek met mijn wijsvinger snel over mijn mond. Het leverde een vreemd hoog geluid op. Ik moest lachen. Lippen. Wonderlijke dingen. Wat een uitvinding van God. Wie had dat bedacht.

Ik draaide me om, dokter Bernhard stond naar me te kijken met een amusant lachje om zijn lippen. Ik vroeg hem of ik het goed had gedaan.

‘Uitstekend,’ zei hij. ‘Gaat u nu maar weer liggen, de zuster helpt u terug naar het bed. Zegt u mij nu eens: wat heeft u zojuist gedaan?’

‘Ik heb mijn tanden gepoetst omdat u me dat had gevraagd. Ik heb mijn gezicht gewassen met water en zeep en met mijn lippen gespeeld.’

‘Wat deed u daarvoor? Voor u naar de badkamer ging?’

‘Daarvoor was ik met mijn kussen aan het spelen.’

‘Prima, het kort termijn geheugen werkt nog prima.’

‘Ja, ik vond het heerlijk om mijn tanden te poetsen en mijn gezicht te wassen, maar ik kan me niet herinneren dat ik dat ooit eerder heb gedaan.’

‘Dat komt wel weer,’ zei hij geruststellend. ‘Met veel geduld. Ik zal u iets te drinken laten brengen. Een koffie, bijvoorbeeld. Houdt u van de koffie?’

‘Geen idee.’

‘We hebben verschillende soorten: espresso, cappuccino, koffie verkeerd of gewone koffie.’ Ik had echt geen idee.

‘Doet u mij dat eerste maar.’ De verpleegster hielp me rechtop zitten, tegen de kussens geleund, en schoof een speciaal dienblad over mijn bed. Na een paar minuten kwam ze terug met een piepklein kopje. Er zat amper een slok in. ‘Melk en suiker?’ vroeg ze. Ik schudde op goed geluk mijn hoofd.

‘Voorzichtig hoor. Proef eerst een beetje. Hij is behoorlijk sterk.’

Wat is sterk? Ik bracht het kopje naar mijn neus en snoof de geur op. Het aroma kwam me onmiddellijk bekend voor, al wist ik niet waarvan. Nieuwsgierig nam ik een flinke slok. Mijn mond ontplofte. Afschuwelijk. Dus dát bedoelden ze met sterke koffie. Het voelde alsof iemand me onverwachts een klap in mijn gezicht had gegeven. De verpleegster keek zuchtend toe. ‘Ik had nog zo gezegd: voorzichtig.’ Ze pakte het kopje uit mijn hand. ‘Zal ik er wat melk en suiker in doen?’ Dat leek me een uitstekend plan.

Met melk en suiker smaakte het veel zachter. Nog steeds wist ik niet precies wat ik proefde. Ergens kwam het me bekend voor. Net als dat liedje. Alsof de smaak behoorde tot een leven dat ik vergeten was. Ik nam nog een slok. Een weldadige warmte verspreidde zich door mijn lichaam. Het voelde vredig. Veilig zelfs. Ik zette het kopje neer. Even later zette de verpleegkundige een dienblad voor me neer. Twee sneetjes brood, een kuipje boter, kaas en aardbeienjam. Voorzichtig nam ik een hap. Ik kauwde langzaam. Brood. Gewoon brood. Ik had nooit beseft dat een boterham zó lekker kon smaken. Alsof mijn mond opnieuw moest leren wat eten eigenlijk was. Zelfs de boter proefde ik. En de zoete jam. Daarna de boterham met kaas was. Nog nooit hadden een boterhammen zoveel aandacht van me gekregen. Ik kauwde alsof ik een sterrenmenu zat te beoordelen.

De verpleegkundige ruimde het dienblad weer af. Ik wilde eigenlijk nog van alles vragen, nog even wakker blijven, maar mijn lichaam dacht daar anders over. De vermoeidheid kwam niet langzaam. Ze overviel me. Mijn oogleden werden zwaar. Alsof iemand aan een schakelaar draaide. Ik kroop voorzichtig weer onder het dekbed. Nog één keer dacht ik aan de koffie. Aan de boterham. Aan het wonder dat ik weer had geproefd. Daarna viel ik in een diepe slaap. De dagen daarop verliepen ongeveer hetzelfde. Ik leerde opnieuw wat voedsel in je mond doet. Hoe smaken zich langzaam ontfouwen. Hoe je tong onderscheid maakt tussen zout, zoet en zuur. En hoe prettig het gevoel kan zijn iets door te slikken wanneer je lichaam besluit dat het dat graag wil hebben. Wel moest iedereen mij voortdurend uitleggen wat ik at. Ik had bijvoorbeeld geen idee wat het verschil was tussen bloemkool en rodekool. Om eerlijk te zijn vind ik nog steeds dat die namen niet kloppen. Bloemkool lijkt helemaal niet op een

bloem. En rodekool is overduidelijk paars. Vlees en vis vond ik heerlijk. Groente ook. Maar aardappelen... Jakkas. Ik nam er altijd een klein beetje van. Rijst vond ik veel lekkerder. Pasta ging ook prima.

Ik leerde ook mijn eigen gezicht opnieuw kennen. Tot mijn verbazing vonden mensen mijn neus mooi. En mijn jukbeenderen. Vooral die jukbeenderen schenen iets bijzonders te zijn. Mooi meegenomen. Alleen wist ik niet waar ze zaten. Mijn neus? Geen probleem. Mijn oren? Ook niet. Maar mijn jukbeenderen? Ik had er eerlijk gezegd geen beeld bij. Geen flauw idee. Ik durfde het niet te vragen. Stel je voor dat iedereen dat wist behalve ik.

Mijn ogen sprongen er echt uit als ik naar mezelf keek. Mijn grijsgroene ogen. Ik stond vaak lang voor de spiegel. Niet uit ijdelheid, maar in de hoop iets van mezelf terug te vinden. Een beeld van vroeger. Een herkenning. Een detail waarvan ik zou denken: ja, dát ken ik. Ik bekeek mezelf nauwkeurig. Mijn haar. Mijn oren. Mijn neus. Was dit nou wat men een wipneusje noemde? Ik streek met mijn vingers langs mijn wangen, mijn hals en mijn schouders zo verder naar beneden. Ik probeerde mijn lichaam niet alleen te zien, maar vooral te voelen. Alsof mijn handen iets zouden herkennen wat mijn geheugen vergeten was. Het was een vreemd idee dat dit lichaam al meer dan zestig jaar van mij was geweest, terwijl het mij tegelijk volkomen onbekend voorkwam. Soms verbaasde ik me over de eenvoudigste dingen. Hoe gevoelig mijn huid was. Hoe anders bepaalde aanrakingen aanvoelden. Hoeveel informatie er blijkbaar in een lichaam opgeslagen zat zonder dat je daar woorden voor nodig had. Ik bleef zoeken naar iets bekends. Naar een litteken misschien. Naar een gevoel. Naar iets tastbaars wat zich eindelijk zou aandienen. Het kijken in de spiegel voelde om de een of andere reden ook

vertrouwd aan, alsof ik dat voeger heel vaak had gedaan. Op dat moment zag ik beweging in de spiegel. Ik draaide me om. Henk stond in de deuropening. Hoe lang stond hij daar al? Mijn gezicht werd onmiddellijk warm. Ik greep de grote handdoek die over de wastafel hing en sloeg hem om me heen. Plotseling voelde ik me vreselijk betrappt. Alsof ik iets had gedaan wat niet mocht. Terwijl ik alleen had geprobeerd uit te vinden wie ik was.

‘Sorry, je voelt je natuurlijk ongemakkelijk omdat ik voor je gevoel een onbekende ben. Ik wilde je ook helemaal niet bespieden. Je bent zo mooi dat ik mijn ogen niet van je af kon houden. Trouwens, de dokter had me al voor deze reactie gewaarschuwd.’ Het maakte dat ik niet boos op hem kon zijn.

Ik draaide me om en liep snel, zonder hem aan te raken, de badkamer uit naar bed en sloeg de lakens over me heen. Ik voelde me schuldig, onzeker, bespied en vreemd opgewonden. De hoofdpijn en de mist kwamen opzetten. Ik wilde dat hij wegging, ik wilde alleen zijn en slapen, maar ik durfde het niet te zeggen. Dat kon ik niet maken? Een man die van me hield, die dag en nacht bij me gewaakt had. Ik wilde hem niet kwetsen. Hoe kon ik uitleggen dat hij een totaal vreemde voor me was, dat ik niets voelde. Ja, ik voelde iets, maar dat wilde ik zelf niet weten, want het was heel erg om dat te voelen voor deze man. Gelukkig kwam dokter Bernhard binnen. Hij zag aan mijn gezicht dat ik rust nodig had. Hij tikte Henk op de schouder en vroeg hem of hij mee naar buiten ging om samen wat te bespreken. Woorden kwam als vanzelf op.

Procedamus in pace In nomine Christi

Amen

Cum angelis et pueris Fideles inveniamur

Amen

Je ne dors plus

Je te désire

Prends-moi Je suis à toi

Mea culpa

Eindelijk viel ik in slaap en droomde ik. Eentje die ik nog feilloos voor de geest kan halen. De meeste dromen vervaagden als je eenmaal wakker was, zelfs de ergste. Dat was nu niet het geval, daarom dacht ik aanvankelijk dat het echt gebeurd was. Ik was wakker geworden door een geluid in de gang. Een geluid dat ik niet eerder had gehoord. Een geluid ook dat me beangstigde. Het was een verlamrende oerangst, die tot in mijn botten doordrong. Het was een geluid wat je in enge horrorfilms vaak hoorde. Ik lag dan ook minuten verstijfd op mijn bed. Eerst durfde ik zelfs niet te rillen van angst. Het geluid kwam gelukkig niet meer terug. Ik had al minuten roerloos op bed gelegen en begon zonder duidelijke reden over mijn hele lichaam te beven. Ik moest grote moeite doen om het onder controle te krijgen. Ik lag zo te zweten dat mijn nachthemd aan mijn lichaam plakte. Zo lag ik misschien een half uur en nadat ik het beven onder controle had probeerde ik voorzichtig op te staan. Mijn oren gespitst op elk geluid dat vanuit de gang kwam. Het was muisstil en voetje voor voetje schuifelde ik naar de deur van de kamer. Ik drukte er zacht mijn voorhoofd tegenaan en vroeg me vertwijfeld af of ik in de gang moest kijken, met alle gevolgen van dien, of dat ik terug naar bed moest strompelen. Mijn handen trilden toen ze de klink vastgrepen. Zo voorzichtig mogelijk opende ik de deur. Geluidloos ging die open. Gelukkig. Aarzelend stak in mijn hoofd naar buiten en keek ik de gang in. Eerst rechts en daarna links. De gang werd spaarzaam

verlicht, de lampen brandde om en om. Toch kon je de hele gang goed doorkijken. Er heerste een serene rust. Er was niemand, alleen in de verte, vanuit de teamkamer van het verplegend personeel klonk wat vaag gelach, stemmen en geluiden die ik niet thuis kon brengen, waarschijnlijk keken ze naar de televisie.

‘Hallo, is daar iemand?’ Het klonk stom, het was eruit voor ik er erg in had. ‘W... wie...wie maakte dat geluid?’ Een oorverdovende zwijgen. Ik voelde me belachelijk. Het was een gevoel dat me bekend voor kwam. Dat gevoel had ik ook vaak als klein meisje, wist ik meteen. Mijn hart sloeg over, kwam mijn geheugen terug? Luttele seconden later was het weg. Ik wierp nog een blik in de gang, die bleef verlaten en stil. Ik sloot de deur voorzichtig en schuifelde naar bed. Bij het bed besloot ik de gordijnen open te doen, zodat er meer licht van buiten de kamer binnenviel. Dat gaf me een veiliger gevoel. Ik schoof de gordijnen open en liet mijn blik over de tuin van het ziekenhuis glijden. Alles lag er vredig bij. Vervolgens richtte ik mijn ogen op het hoofdgebouw, dat zich schuin tegenover me bevond. Vanaf de begane grond telde ik de verdiepingen... acht, negen, tien, elf, twaalf...

De Herman Brood-afdeling, schoot het door me heen.

Ik schrok. Niet van die gedachte, van een beweging op het dak. Mijn ogen schoten naar de hoek van het gebouw. Ja, daar stond iemand. Ik wreef in mijn ogen om me er van te vergewissen dat ik het echt zag. Op het dak stond een vrouw in een nachthemd. Net zo een als ik aan had. Ik wist dat ik me moest omdraaien en op de alarmknop moest drukken. Het was overduidelijk wat ze van plan was te gaan doen. Ik voelde haar wilskracht om te springen, niets zou haar kunnen tegenhouden. In plaats van in actie te komen bleef ik roerloos staan. Ik wilde mijn hoofd afwenden zodat ik haar niet zou zien vallen. Dat kon ik helaas niet. Ik sloot mijn ogen om

er zo aan onttrokken te worden, langer dan tien seconden kon ik ze niet dicht houden. Ik moest kijken en op het moment dat ze mijn blik gevangen had sprong ze. Ik kon niets anders doen dan haar vallende gestalte met mijn ogen volgen. Het vreemde was dat ze me bekend voorkwam. Niet een beetje bekend. Intiem bekend. Alsof ik haar al mijn hele leven kende. Ik probeerde te bedenken waar ik haar eerder had gezien. Een buurvrouw? Een verpleegster? Een familielid? Terwijl ze viel wist ik al dat het geen van allen was. Op het moment dat ze de grond raakte wist ik plotseling waarom ze gesprongen was. Niet in woorden. Als wetenschap. Als een gevoel dat uit mijn botten leek op te stijgen. Een gevoel van uitputting. Van wanhoop. Van iemand die niet meer verder kon. Iemand die zo moe was van het leven dat zelfs de dood als rust had geleken. Plotseling wist ik waar ik haar van kende. Niet van school. Niet uit een fotoalbum. Niet uit een droom. Ik kende haar omdat ik haar was. Ik was degene die daar op het dak had gestaan. Ik was degene die gesprongen was. En ergens wist ik dat het niet háár was die ik zag. Het was een deel van mezelf dat ik was kwijtgeraakt. Een deel dat nog altijd bleef vallen.

Met die huiveringwekkende gedachte werd ik wakker. Ik stapte uit bed. De gordijnen nog open. Het eerste ochtendlicht viel de kamer binnen en buiten begon de dag langzaam te ontwaken. Alles lag er stil en rustig bij. Niets wees erop dat er vannacht iemand zelfmoord had gepleegd. Als er echt iemand zelfmoord had gepleegd kon je op je vingers natellen dat het een drukte van jewelste was. Ik geloofde niet dat het ziekenhuis zoiets in de doofpot kon en wilde stoppen. Misschien in de boeken van Robin Cook, niet in de echte werkelijkheid. Het voelde zo levensecht dat ik er een hele dag door van slag was.

Halverwege de ochtend kwam dokter Bernhard samen met Henk de kamer binnen. Hij vroeg me aan een tafeltje te gaan zitten en liet me daar een reeks gekleurde vierkantjes zien, heel veel vierkantjes. Hij hield me er een voor en vroeg welke kleur het was. Hoe moeilijk kon dat zijn? De eerste zes kleuren herkende ik zonder aarzelen: rood, geel, groen, blauw, bruin, roze. De problemen ontstonden bij de volgende vierkantjes.

‘Welke kleur is dit?’

‘Rood,’ zei ik. Henk drong aan.

‘Wat voor kleur rood? In welk opzicht verschilt deze van het andere vierkantje met de kleur rood.’ Ik had er geen idee van. Henk legde uit dat de ene steenrood was en de andere pastelrood. Ik kreeg ook een pen en papier. Schrijf eens iets op, of teken desnoods iets.

‘Wat dan?’

‘Maakt niet uit, wat je zelf wil, het mag van alles zijn. Het eerste wat er in je opkomt.’ Ik zat seconden lang naar het lege papier te staren. Wat moest ik doen? Waar moest ik beginnen? Wat zouden ze willen dat ik deed? Wat was de bedoeling? *Hoi*, schreef ik. Daarna niets meer.

‘Schrijf eens iets over je eigen leven,’ zei Henk. Ik schreef: *ik ben geboren en ik ga ooit een keer dood*. Verder wist ik niets meer. Dat leek me al een complete samenvatting. Ze keken allebei naar het papier. ‘Nog iets?’ vroeg dokter Bernhard. Dus schreef ik, *ze zeggen dat ik Wilma heet en ik ben een vrouw*. Ik twijfelde. *Vroeger was ik een meisje*. Mijn pen bleef hangen. Wanneer houdt een meisje op een meisje te zijn? Wanneer word je een vrouw? En hoe weet je dat? Ik schreef de vraag op. En nog een: *Geldt dat ook voor jongens en mannen?*

Ik keek op. Henk en dokter Bernhard keken elkaar aan. Niet alsof ik het fout had gedaan. Eerder alsof ze niet wisten of ze moesten lachen of zich zorgen moesten maken.

‘Misschien moeten we het hier maar bij laten dokter,’ zei Henk. Ik vroeg me af of het verstandig was als ik ze zou vertellen over mijn nachtmerrie en de indruk die het op me gemaakt had. Op een stil moment wilde ik er ook over beginnen, op het allerlaatste moment slikte ik mijn woorden in. Ik wist dat het beter was daar nog even mee te wachten. Gelukkig hadden ze niet in de gaten dat ik überhaupt iets wilde zeggen, zodat ik niet om woorden verlegen zat. Dat sterkte me in het idee om het voor me te houden, of misschien nog veel langer. Hoe was dat spreekwoord ook alweer? Horen, zien en zwijgen.

De andere dag zaten we Henk, de dokter en ik aan het tafeltje in mijn kamer. Henk haalde twee foto's tevoorschijn.

‘Weet je wie dat zijn?’ vroeg hij gespannen. Hij schoof de eerste foto naar me toe. Het was een oude foto. Zij droeg een witte jurk met een zedig decolleté. Haar kapsel deed denken aan de jaren vijftig. Ze had een klein wipneusje en een glimlach die tegelijk vriendelijk en verlegen leek. Naast haar stond een man met een scherpe scheiding in zijn haar, waarschijnlijk vol brillantine. Hij had een opvallende neus en een open, warme lach. Ik kende hen niet. Mijn hart sloeg een slag over. Een lichte duizeling trok door me heen. Henk merkte het meteen.

‘Wilma, dat zijn je vader en moeder.’

‘Leven ze nog?’ Hij schudde zijn hoofd.

‘Nee. Ze zijn allebei overleden.’ Ik bleef naar de foto kijken.

Twee vreemden. En toch geen vreemden. Er zat iets achter de foto. Iets dat ik bijna kon aanraken. Henk legde een tweede foto voor me neer.

‘En wie is dit dan?’ Ik schudde mijn hoofd. Ik wist het werkelijk niet.

‘Dat is jouw dochter. Laura.’ De naam kwam binnen als een klap. Mijn dochter. Ik had een dochter. Mijn adem stokte. Er was nog een ander woord dat bleef hangen. Niet Laura. Niet dochter.

Jouw.

Jouw dochter.

Niet ónze dochter.

Jouw dochter.

Dat ene woord voelde alsof er ongemerkt een grens werd getrokken.

‘Uit een eerdere relatie,’ zei Henk.

‘Oké. Gescheiden of weduwe?’

‘Gescheiden.’

‘Oké.’

Oké. Alsof dat iets verklaarde. Alsof ik nu wist wie Laura was. Of wie haar vader was. Of waarom ze blijkbaar niet de dochter van Henk was.

Ik wist nu dat ik moeder was. En dat er ergens een dochter van mij rondliep waar ik geen weet van had, een onbekende. Dat voelde verkeerd. Niet een beetje verkeerd. Volkomen verkeerd. Ik probeerde me voor te stellen hoe dat moest voelen. Een kind krijgen. Een kind opvoeden. Van een kind houden. En vervolgens niet meer weten hoe haar stem klonk. Hoe ze lachte, wat de graag deed. Mijn borst werd zwaar bij die gedachte.

‘U bent in de war geraakt bij het kijken van deze foto's,’ zei Dokter Bernhard. ‘Bepaalde beelden wekken iets op in u. Dat is een weg die niet gemakkelijk is.’

‘Wat voor weg?’ hoorde ik mezelf zeggen. Mijn stem sloeg over.

‘Wat voor weg moet dat dan zijn?’ Ik wees naar de foto van mijn ouders. ‘Jullie zeggen dat dit mijn vader en moeder zijn. Nu weet ik dat. Het is echter geen herinnering.’ Mijn ademhaling versnelde. ‘Ik weet het omdat jullie het mij vertellen.’ Ik pakte de foto’s op. Mijn handen trilden. ‘Van nu af aan herinner ik mij deze foto’s.’ Ik keek van de ene foto naar de andere. ‘Niet hen. De stilte in de kamer werd bijna tastbaar. ‘En hetzelfde geldt voor haar.’ Mijn blik bleef rusten op de foto van Laura. ‘Jullie noemen haar mijn dochter.’ Ik slikte moeizaam.

‘Maar ik weet niet hoe haar stem klinkt. Ik weet niet hoe ze lacht. Ik weet niet hoe het voelde toen ik haar voor het eerst vasthield. Mijn ogen vulden zich met tranen. ‘Ik weet niet eens of ik van haar hield.’ Meteen sneden die woorden met een afschuwelijke scherpte door me heen. Nee, fluisterde ik. ‘Dat is niet waar.’ Ik drukte de foto tegen mijn borst. ‘Ik weet zeker dat ik van haar hield. Ik weet niet meer waarom.’

‘Die afbeelding van uw ouders op deze foto en van uw dochter op de andere is dat wat wij u hebben getoond en wat wij zien. U moet van dit beeld uitgaan om iets anders te reconstrueren, en dat zal pas uw herinnering zijn. Herinneren is hard werk, geen luxe,’ pareerde dokter Bernhard me. ‘Nog een andere vraag: ik hoorde u woorden van het Frans mompelen, en af en toe Latijn. Bent u goed in talen? Zeg eens iets in een andere taal.’

‘Let me think which languages I know, French and Latin, but you already know that. Ich kann auch etwas auf Deutsch sagen. L'italiano è piuttosto difficile, non sono molto bravo. La lettura me la cavo, ma la comprensione... quegli italiani parlano velocissimi. El español me sienta un poco mejor. Extraño, la verdad, pero ahora sé que soy un talenknobbel heb.’ Henk schudde zijn hoofd.

‘Facinerend.’

Daar was de dokter het volmondig mee eens.

‘Wel, uw bloedruk is gelukkig helemaal goed en dus zie ik geen reden waarom u morgen niet naar huis zou kunnen gaan.’

‘Laat u haar naar huis gaan?’ vroeg Henk, enigszins geschrokken.

‘Het is het moment om de balans op te maken. Fysiek lijkt Wilma mij redelijk autonoom. Zij zal niet van de trap vallen als ik haar laat gaan. Als wij haar hier behouden, putten we haar uit met een hoop testen, louter kunstmatige ervaringen... en we weten wat dat oplevert. Ik geloof dat het goed voor haar is om terug te keren naar haar eigen milieu. Zoek daar naar beelden. En ik zie u terug over zes maanden voor de controle.’

De volgende dag heb ik mijn koffers gepakt. Ik ben naar buiten gelopen met Henk. Te midden van een veelheid van aanduidingen was er één met een pijl uitgang en die volgden we door de met vinyl belegde gang. De muren mooi geschilderd en voorzien van een serie ingelijste sepiafoto's die de geschiedenis van het ziekenhuis in beeld brachten. Op de kinderafdeling van 1870 stonden spijlenbedden, kinderen met hun hoofd in het verband en magere, strakke gezichten, en verpleegsters in hun enkellange uniformen en met hoge geplooid kapjes op. En iets verderop foto's van het beschadigde ziekenhuis na de inslag van een V2-raket en daarna van de tennis- en voetbalteams van het ziekenhuis, de open dagen en het incidentele bezoek van een lid van het koninklijk huis. Ik slaakte een zucht van verlichting. Eindelijk stonden we buiten. Aangekomen bij de auto, een blauwe Ford Focus Cabrio (nooit eerder gezien), zei Henk dat ik het moest proberen. ‘Stap in, zet hem meteen in z'n vrij en start. Geef dan gas in zijn vrij.’ Alsof ik nooit iets anders had gedaan, wist ik onmiddellijk wat ik met mijn handen en voeten moest doen. Ik heb

een klein stukje op het parkeerterrein gereden. Ik ben uitgestapt en heb ik Henk laten rijden. De auto reed verder en ik keek mijn ogen uit. Kleuren. Geuren. Huizen. Straatnamen. Alles leek nieuw. Alsof ik als toerist door een stad reed waar ik toevallig woonde. Ik zette de radio aan en uit de luidspreker klonk *als de rook om je hoofd is verdwenen* van Boudewijn de Groot. Ha! Dat kende ik. Zonder er bij na te denken draaide ik aan de volumeknop en zong mee.

Henk wees van alles aan.

‘Daar gingen we vaak wandelen.’

‘Daar deed je altijd boodschappen.’

‘En daar zat vroeger dat leuke restaurantje.’ Steeds dezelfde vraag: ‘Weet je het nog?’

Nee! Ik voelde me er steeds ongemakkelijker onder. Alsof ik hem teleurstelde. Alsof ik een examen moest afleggen waarvoor ik onmogelijk had kunnen leren. Hij toeterde naar mensen op straat. Ze zwaaiden enthousiast terug.

‘Hé Wilma!’

‘Fijn je te zien!’

‘Gaat het beter?’

‘We komen snel eens langs!’ Ze glimlachten naar me alsof we een vriendschap deelden. Misschien stond ik ook zo in hun boeken, ik wist het niet. Voor mij voelden ze stuk voor stuk als vreemden. Na verloop van tijd kreeg Henk het in de gaten. Ik zat steeds verder onderuitgezakt in mijn stoel. Terwijl iedereen om mij heen leek terug te keren naar het gewone alledaagse, werd ik er sterker aan herinnerd dat ik dat leven kwijt was. Iedereen was blij dat Wilma terug was. Alleen wist ik zelf nog niet wie Wilma was.

‘Sorry, lieverd,’ zei hij. ‘Ik had daar beter over na moeten denken. Ik gun je zo dat je je verleden terugvindt, zodat je niet langer gevangen blijft in al die vragen.’

Ik knikte. ‘Dat snap ik. Ik neem het je ook niet kwalijk. Duurt het nog lang voor we thuis zijn?’

‘Nog vijf minuten.’

‘Mooi, als we er zijn wil ik graag gaan liggen want ik heb een enorme hoofdpijn,’ en ik glimlachte flauwtjes.

We reden de stad in en Henk zat te foeteren op de voorganger die niet snel genoeg optrok. Er schoot me een vraag te binnen.

‘Nog een vraagje, Henk.’ Hij keek even opzij.

‘Ja?’

‘Ik was nog aan het bijkomen en ik hoorde jouw stem en de stem van dokter Bernard. Maar ik hoorde ook nog iemand anders.’

‘O?’

‘Een meisje, geloof ik. Een zachte stem. Wie was dat?’ Henk richtte zijn blik op iets anders. Niet lang. Maar lang genoeg.

‘Behalve ik en je broer is er niemand lang geweest. Misschien is het een verpleegster geweest.’

‘Ik hoopte dat het Laura was.’

‘Laura?’ Zijn stem stakte.

‘Die zal me wel zijn opkomen zoeken. Je vergist je vast.’

‘Nee, zij is niet geweest.’ Hij zuchtte.

‘Waarom niet?’ Hij zei niets. ‘Daar hebben we het nog wel eens over.’

‘Waarom?’

‘Ze zit in het buitenland, voor werk of zo iets.’ Het kwam te snel. Door de hoofdpijn drong het niet tot me door. Ik leunde met mijn hoofd tegen de portierruit en sloot mijn ogen. Ik dacht aan Laura.

Stelde me voor hoe ze naast mijn bed had gezeten. Hoe ze tegen me had gepraat. Over school. Over haar hond. Over een toets die ze verpest had. Over een vriendin met wie ze ruzie had. Gewone dingen. Dingen waar dochters met hun moeder over praten. Jammer dat ik het geluid van haar stem niet meer kon terug halen. Ik had een meisje gehoord. Daar was ik zeker van. Een zachte stem. Een lieve stem. Dat moest Laura zijn.

‘Verlaat me nooit,’ prevelde ze. Verward schudde ik mijn hoofd op het kussen.

‘Ik laat je niet in de steek.’

2.

Bijna thuis, gonsde het in mijn hoofd, hoewel ik geen idee had hoe dat *thuis* er uit zou zien. Ik had geprobeerd er een voorstelling van te maken, beter gezegd; ik had er een hele nacht waker van gelegen, keer op keer kwam hetzelfde beeld bovendrijven.

Een wit gepleisterde villa met een groot souterrain. Strak, verzorgd, sober en streng, zoals zoveel neoclassicistische huizen. Het hogere middendeel vormde het hart van het gebouw. Aan weerszijden bogen twee bakstenen vleugels zich naar voren, ritmisch onderbroken door pilasters.

Ik viel uitgeput in slaap en ik droomde over die villa. Dat in mijn fantasie zowat een paleis was. Het verhief zich wit en statig tegen een donkere, stormachtige hemel. Overdag was het een vriend. 's Nachts werd het iets anders. Dan leek het toe te kijken. Te wachten. Dat huis had ooit bestaan in mijn verleden. Daar was ik zeker van. Want had ik niet de gewoonte bij mooi weer op het omringende grasveld te zitten en de grootsheid ervan te bewonderen? Bij daglicht was het een mooi en statig huis, met een onberispelijke witte gevel en donkerrode, strak in de lak zittende, luiken. Zo donkerrood dat ze van een afstand zwart leken, als gedroogd bloed. Die villa telde twee verdiepingen, met een zolder en een souterrain aan de rechterkant, waar een groen grasveld glooiend omlaag liep. En op een afstandje gezien waren de balustrades van de vele galerijen, balkons en veranda's het mooist. En in het midden van het donkere dak was een ronde koepel met een groen uitgeslagen koperen dak. Het vormde een punt met een gouden bal er bovenop, waarvan het verguldsel

beetje bij beetje losliet als het regende. Een koepel met heel veel ramen allemaal gemaakt van gebrandschilderd glas, gevat in lood, met voorstellingen van de engelen van het leven en de dood. Op dat gras in de zon voelde ik me zo ontzettend veilig en behaaglijk, in tegenstelling tot de akelige duisternis 's nachts in het huis. Het moest ons huis. Dat kon niet anders. Waar kende ik het anders zo goed van. Geen enkele andere plek had zich zo diep in mij genesteld. Geen enkele andere plek voelde tegelijk zo veilig en zo gevaarlijk. Er hoorde ook een geluid bij, geritsel, zoals habijten die maken en een vreemde geur. Eigenlijk, zo realiseerde ik me, was er eerst die geur. Wierrook. Die zware, zoetige geur die zich vermengde met boenwas, oud hout en vochtige stenen vloeren. Daarna kwam pas de villa en haar interieur. Alle deuren en bovenlichten binnen hadden gebrandschilderd glas. Er stonden overal varens op rieten standaards. Soms ook andere planten, maar de varens leken al het vocht uit de lucht te stelen, zodat alle andere planten snel dood gingen. Overdag was het huis zo fantastisch mooi dat ik me soms net Alice in Wonderland voelde, die verdwaald was in een huis vol juwelen. Overal stonden art Deco-lampen. Die Tiffany lampen wierpen nog meer kleuren om zich heen, tekenden figuurtjes op de muren. Ik vond het zo mooi. Kristallen prisma's bungelden aan lampenkappen en aan de vele kroonluchters en flitsten als bliksemstralen in alle kleuren van de regenboog, als het zonlicht erin slaagde door de kanten gordijnen heen te dringen. Dat huis moest ons huis zijn, dat kon niet anders. En dan die prachtige schilderijen aan de muur. Groot was dan ook mijn verbazing. We stopte voor een enorm flat.

‘Zo’, zei Henk, ‘daar zijn we dan.’ Aan het appartement herkende ik ook helemaal niets. Ik voelde me raar, een indringer en vreselijk onthecht. Na het slikken van een aspirine ging ik op het grote bed

liggen en ik sloot mijn ogen. Er borrelde iets in me op wat ik niet meer van me af kon zetten. Het had te maken met die villa. Een beeld kwam bij me op van een meisje die zich toevertrouwde aan een man, zoals dat gebeurd als een meisje zich voor de eerste keer aan een man toevertrouwt, vastbesloten te achterhalen wat haar nog te wachten stond, in het volle bewustzijn van het enorme risico te gronde te gaan aan die relatie. Als een gedweeë slaaf was ze bij hem neergeknield en had ze haar blanke lichaam met haar jonge rondingen laten rusten op de gloed van zijn volmaakte volwassenheid. Wat was de link met dat grote statige huis?

Ik ging tegenover Henk zitten.

‘Wat zou je vandaag willen doen schatteke?’

‘Dat weet ik nu juist niet. Ik weet heel veel over mezelf, dat wil zeggen van wat er na mijn ontwaken is gebeurd, en van daarvoor? Ik weet alles van Julius Caesar tot de zwarte piet discussie. Wie ik ben, waar ik vandaan kom, wat er is gebeurd, daar weet ik niks van. En nog erger, de mensen die me liefhebben, die me kennen, zijn compleet vreemden voor me. Totdat jullie de foto van mijn dochter lieten zien maakte ik me niet druk over de toekomst, of zelfs over het verleden dat ik me niet kon herinneren. Er was alleen het heden. Was er eerst alleen mist achter me, nu is er ook mist voor me. Het is alsof ik slappe benen heb. Ik zou willen springen maar door angst vloeit de kracht uit mijn benen. En toch moet ik springen.’

‘Springen?’

‘Ja.’ Ik keek naar mijn handen. ‘Iedereen zegt dat ik vooruit moet kijken. Dat ik geduld moet hebben. Dat mijn herinneringen misschien vanzelf terugkomen.’ Ik haalde mijn schouders op. ‘Maar zo werkt het niet.’

‘Hoe werkt het dan wel?’

‘Als je wilt springen moet je eerst door je knieën.’ Henk glimlachte.

‘Dat is waar.’

‘En als je ver wilt springen neem je eerst een aanloop.’ Even bleef het stil. ‘Dus om vooruit te komen moet ik eerst terug.’

‘Terug?’

‘Ja.’

‘Naar wat?’

‘Dat weet ik juist niet.’ Mijn ogen strak op hem gericht. ‘Maar ergens achter die mist ligt blijkbaar iemand die Wilma heet.’

‘En die wil je vinden?’

‘Nee.’ Ik schudde mijn hoofd. ‘Ik denk dat ik haar móét vinden.’ Henk knikte.

‘En dan zijn er nog die woorden, Frans en Latijn, daar ben ik inmiddels achter. Waar waarom die woorden. Bovendien hoort er een melodie bij, ik weet alleen niet welke. Ik schudde mijn hoofd. Misschien eerst even over ons dan,’ zei ik met een zucht. ‘Wij zijn dus getrouwd. Wanneer zijn we getrouwd? Hoe zijn we getrouwd? Hoe lang kennen we elkaar en waar en hoe hebben we elkaar leren kennen? Wat is er nou precies gebeurd met me? Maar vooral, vertel eens iets over jezelf. Ik ken je nog niet.’ Ik zag hem naar woorden zoeken.

‘Eh... Tja, hoe zal ik het zeggen... je bent ergens door overstuurd van geraakt en je bent bewusteloos geraakt.’ De woorden kwamen snel, iets te snel. ‘Maar je hebt het overleefd en je bent er goed uit gekomen. Er is geen blijvende schade, helaas werkt je geheugen nog niet zoals het hoort. De verwachting is dat dat de komende dagen of weken ook in orde komt. En hoe we elkaar hebben leren kennen, dat moet ik je zelf laten ontdekken. Wat ik je wel zal vertellen is dat we elkaar al 12 jaar kennen en dat we twee jaar

geleden zijn getrouwd. In de voorkamer staat een grote boekenkast met allemaal plakboeken. Ik hou al sinds 1955 bij wat er zoal in mijn omgeving gebeurd, dat doe ik doormiddel van krantenknipsels, kassabonnetjes, stukjes uit reisgidsen en visitekaartje en die plak ik allemaal in die boeken. Daar kun je wat ons betreft wel iets uit destilleren. Van voor de tijd dat wij elkaar leerde kennen... Daar is niet zoveel. Je bent eerder getrouwd geweest. Uit dat huwelijk heb je ook een kindje. Fotoboeken zijn er niet. Wellicht dat je een en ander kunt vinden op jouw computer.' Hij gaf me geen tijd om lang na te denken, want hij kwam meteen met een stapel boeken aan.

'Ben ik voor jou een goede vriendin, of ben ik een feeks?'

Henk hief zijn ogen ten hemel. 'Ik heb niet voor niets dag en nacht aan je bed gezeten. Je bent het beste wat me is overkomen. Was ik maar twintig jaar jonger, en werkte het beneden nog maar, nou...' Henk sloeg zijn ogen neer, en leek een beetje verlegen.

'Maar vertel eens iets over jezelf, wie is Henk, want ik ga echt niet al die plakboeken nazoeken, zo gemakkelijk kom je er niet vanaf meneertje.'

Henk was geen verbitterde man. Hij had eenvoudigweg opgehouden iets van het leven te verwachten. Na de dood van Wies had hij geleerd alleen te zijn. Dat was niet hetzelfde als gelukkig zijn, maar ook niet hetzelfde als ongelukkig zijn.

'Ik veronderstelde dat het mooiste deel van mijn leven achter me lag,' vertelde hij.

Na de dood van Wies was hij gewoon doorgegaan. Hij deed boodschappen, las de krant, keek televisie en maakte een praatje met de buren. Zijn dagen hadden nog steeds een vaste vorm, maar het vuur was eruit verdwenen. 'Het was net of de kleur uit onze foto was vervaagd.' Wies was nooit ver weg. Niet als een groot

verdriet, eerder als een voortdurende aanwezigheid. Bij een gerecht zei hij: *dat vond Wies ook lekker*. Bij een bos bloemen: *Wies hield ook van die kleuren*. Soms hoorde ik hem een opmerking maken: *dat zei Wies altijd*.

‘Wies was niet bijzonder goed in koken,’ zei Henk, waarop ik hem verbaasd aankeek. ‘Nee, echt niet. De aardappelen waren vaak te gaar en als ze stoofvlees maakte moest je uitkijken dat je kiezen niet afbraken.’ Hij had glimlacht bij die woorden. ‘Maar ze maakte de lekkerste erwtensoep van de wereld.’ Hij viel stil. ‘Tenminste... dat vond ik.’ Een paar tellen zei niemand iets. ‘Gek hè? Van al die dingen die je samen doet, zijn het de stomste dingen die blijven hangen. Een pan erwtensoep. De manier waarop ze haar bril op haar hoofd zette als ze iets kwijt was. Dat ze altijd de radio harder zette als haar favoriete liedje voorbij kwam.’ Hij keek naar buiten. ‘De grote dingen vergeet je bijna. De vakanties. De verjaardagen. Maar die kleine dingen... die blijven terugkomen.’ Dertig jaar huwelijk zich niet zomaar laat uitwissen. Dat lukt wel als je in coma raakt en je geheugen een flinke dreun krijgt.

‘Dertig jaar lang vertel je iemand iedere dag de kleine onzin van het leven,’ zei Henk. ‘Dat de buurman weer scheef geparkeerd heeft. Dat de kat op het tapijt heeft overgegeven. Dat de melk op is.’ Hij glimlachte weemoedig. ‘En dan is er niemand meer aan wie je dat kunt vertellen.’ Zijn stem werd zachter. ‘Dat vond ik veel erger dan ik ooit had kunnen denken.’ Gaandeweg begreep ik wat hij bedoelde. Wies was allang niet meer alleen de vrouw van wie hij gehouden had. Ze was een deel van hemzelf geworden. Je deelt niet enkel herinneringen, ook gewoonten, vanzelfsprekendheden en duizenden kleine momenten die niemand anders ooit zal begrijpen. Zijn toekomst stelde hij zich eenvoudig voor. Nog een paar jaar gezond blijven. Niemand tot last zijn. Zijn zaken op orde

houden. Meer verwachtte hij niet meer van het leven. Niet omdat hij dood wilde. Integendeel. Hij had gewoon afscheid genomen van de gedachte dat er nog iets wezenlijks zou veranderen. Ik had aanvankelijk gedacht dat hij depressief was. Dat was hij niet. Hij had zich eenvoudig verzoend met zijn lot. Hij glimlachte.

‘En daar was plots Wilma.’ Hij glimlachte naar me. ‘Niet als een geliefde. Zeker niet als de vrouw op wie ik ooit verliefd zou worden.’ Hij lachte zacht. ‘Eerder als een natuurverschijnsel. Je stelde eindeloos veel vragen. Je vergat voortdurend waar je je sleutels had neergelegd. Midden in een gesprek raakte je de draad kwijt. En soms begon je hardop tegen jezelf te praten. Zonder dat je het doorhad zette je mijn zorgvuldig geordende leven volledig op zijn kop.’ Hij keek me ondeugend aan. ‘In het begin was dat eerlijk gezegd behoorlijk vermoeiend. Jij had een tomeloze energie. Soms leek je een wervelwind. Jouw leven ging een stuk sneller dan het mijne.’ Hij zweeg even. ‘Maar zonder dat ik het zelf doorhad, veranderde er iets.’ Zijn glimlach werd warmer. ‘Ik kreeg een taak. Niet omdat ik voor je móést zorgen. Maar omdat ik nodig was.’ Hij richtte zijn blik op wat er buiten gebeurde. ‘Want een mens kan veel verdriet verdragen zolang er nog iemand is die op hem wacht, hem nodig heeft, of hem een vraag stelt waarop alleen hij het antwoord kent.’ Dat bleek ik dus te zijn. Hij hief zijn vinger op: ‘Hé, ik was niet opzoek naar een nieuwe Wies, ik was helemaal niet op zoek. Maar jij werd langzaam iemand tegen wie ik kon zeggen: "Moet je nou horen wat er vandaag gebeurd is." En dat is vaak, denk ik, het begin van liefde. Niet passie, maar het terugvinden van iemand met wie je het leven kunt delen.’

Gaandeweg dat ik hem leerde kennen merkte ik dat hij langzaam aan begon te leven. Eerst zag ik het aan kleine dingen. Hij ging

wandelen. Kocht nieuwe kleren. Verzorgde zich zorgvuldiger. Begon te koken. Een einde aan die magnetronmaaltijden.

‘Zullen we ergens koffie gaan drinken?’ had hij plots gevraagd. Die middag gingen we naar de stad, dronken cappuccino en hij vertelde me dat hij dat al jarenlang niet meer gedaan had. Niet meer sinds Wies ziek was geworden. Niet omdat hij verliefd was. Omdat het leven iets terugzei.

De eerlijkheid gebied mij te zeggen dat ik in hem een aardige oude man zag, die me wakker haf gekust in het ziekenhuis. Meer niet. Iemand die wat warmte nodig had. Ik wilde verzorgen, ik wilde mijn eigen ellende vergeten. Dat snap ik nu heel goed. Ik weet dat ik de boot afhiel, nou en of en dat moet Henk vast zeer hebben gedaan. Hij kende mijn lach eerder dan ik die van hem kende. Mijn gewoontes. Hij wist hoe ik het liefst mijn koffie dronk en welke liedjes ik altijd meezong op de radio. Wat wist ik van hem? Waar hij van hield? Wat er daadwerkelijk in hem omging? Niets! Zeker in het begin was hij voor mij niet meer dan een vriendelijke vreemde man die toevallig naast me zat.

Hij kende mijn verleden en toch hield hij van me. Juist daarom. Niet om wie ik ooit was geweest, om wie ik ondanks alles nog steeds bleek te zijn. En omdat hij niets van me terugverwachtte, voelde zijn liefde op enige moment, eerlijker dan ooit tevoren. In het begin van onze relatie was het Henk die mij droeg. (Voor mijn gevoel was het omgekeerd.) Niet letterlijk, maar op alle manieren die ertoe deden. Hij ving me op wanneer ik vastliep. Hij luisterde naar mijn verdriet over Laura. Hij hield me overeind wanneer de woede over de vchtscheiding naar boven kwam. Wanneer het leven akelig werd en de toekomst me angst aanjoeg, was hij degene die rustig bleef. Misschien juist omdat hij die weg zelf al eens had afgelegd. Hij wist wat verlies was. Hij wist hoe het voelde

om 's morgens wakker te worden en geen toekomst meer te zien. Hij probeerde me nooit wijs te maken dat alles goed zou komen.

‘Je hoeft vandaag niet te weten hoe het verder moet,’ zei hij dan. ‘Dat wist ik ook niet meer nadat Wies stierf. Morgen is voorlopig genoeg.’ Vreemd genoeg hielp dat. En ergens onderweg veranderde er iets tussen ons. Terwijl ik mijn leven stukje bij beetje terugvond, kreeg Henk iets terug waarvan hij niet eens wist dat hij het kwijt was. Ik liet hem lachen. Ik sleepte hem mee naar buiten wanneer hij liever thuis was gebleven. Ik overtuigde hem om nog eens een terras op te zoeken, zomaar ergens koffie te drinken of een eind te wandelen zonder bestemming. Langzaam begon hij plannen te maken. Kleine plannen eerst. Een dagje weg. Een etentje. Een vakantie. Alsof de toekomst, die hij jarenlang had losgelaten, zich heel voorzichtig aan hem opdrong. Hij werd niet jonger. Hij voelde zich jong. Niet in zijn lichaam. Wel in zijn verlangen. Alsof er iets was om naar uit te kijken.

Ik daagde hem uit wanneer hij zich achter routine verschool. Ik bracht kleur terug in dagen die jarenlang grijs waren geweest. Langzaam voelde hij zich jonger worden. Niet lichamelijk. Niet omdat de jaren verdwenen. Omdat er iets was wat hij lang niet meer had gevoeld: verwachting. Alsof de toekomst niet langer een steeds korter wordende weg was, maar een nieuwe horizon. Daarom werd Henk veel meer dan een echtgenoot. Hij werd de man die ooit uit zijn eigen mist was teruggekeerd en die, terwijl ik verdwaalde in de mijne, naast me bleef lopen totdat ik weer licht zag.

De eerste nacht thuis sliep ik verrassend goed. Of misschien was ik gewoon uitgeput. Toen ik mijn ogen opendeed, was het nog vroeg. Heel vroeg. Het eerste zonlicht viel voorzichtig door de

gordijnen. Naast me lag Henk nog diep te slapen. Zijn ademhaling ging rustig op en neer. Ik bleef even naar hem luisteren. Ik had honger. Geen klein beetje. Echt honger. Voorzichtig stapte ik uit bed. Ik wilde Henk niet wakker maken. Hij had de afgelopen weken al genoeg slapeloze nachten gehad. De avond ervoor had hij me een complete rondleiding door de flat gegeven.

‘Hier is de badkamer. Daar de wc. Hier liggen de handdoeken. En in dit kastje staat de pindakaas.’ Ik had braaf overal ja op geknikt. Natuurlijk wist ik het nog. Dacht ik. In de gang bleef ik staan kijken naar alle deuren. Even keek ik om me heen. Rechts? Nee. Links. O ja. Ik liep de keuken binnen alsof ik bij iemand anders op visite was. Goed. Ontbijt. Dat moest lukken. Ik trok het eerste kastje open. Borden. Tweede kastje. Glazen. Derde. Kopjes. Vierde. Een fondueset. *Wie heeft er nou een fondueset nodig?* Ik sloot het kastje weer. Volgende. Plastic bakjes. Daarna kruiden. Daarna pannen. Toen een la. Nog een la. Bestek. Nog een la. Theedoeken.

‘Waar heeft die man in hemelsnaam die pindakaas gelaten?’ mompelde ik. Ik begon bijna aan mezelf te twifelen. Had hij eigenlijk wel gezegd dat er pindakaas wás? Misschien had ik dat zelf verzonnen. Ik opende de koelkast. Melk. Kaas. Yoghurt. Tomaten. Geen pindakaas. Natuurlijk niet. Pindakaas hoort ook helemaal niet in de koelkast. Na een kwartier zoeken vond ik eindelijk een broodtrommel. Mooi. Alleen... waar lag het brood? Nog drie kastjes. Niets. De vriezer dan. Daar lag inderdaad een heel brood. Bevroren. Ik keek er een tijdje naar alsof het zichzelf misschien zou ontdooien. Dat gebeurde niet. Dus legde ik twee boterhammen in de broodrooster. Even later stond ik trots met mijn ontbijt aan het aanrecht. Twee geroosterde boterhammen. Boter. Kaas. En... Geen pindakaas. Die had ik nog steeds niet

gevonden. Precies op dat moment hoorde ik achter me een zachte stem.

‘Goedemorgen.’ Ik draaide me om. Henk stond in de deuropening. Zijn haar alle kanten op. Nog half slapend. Hij keek naar het aanrecht.

‘Zo te zien heb je alles gevonden’

‘Bijna alles.’

‘Wat mis je?’

‘De pindakaas.’ Hij begon te lachen. Niet hard.

Gewoon dat warme lachje dat ik inmiddels al zo goed kende. Hij liep naar één van de kastjes die ik minstens drie keer had opengemaakt. Deed het open. Pakte de pot. Zette hem voor me neer. Ik staarde hem aan.

‘Daar heb ik echt gekeken.’

‘Dat geloof ik direct.’

‘Nee, echt.’

‘Dat geloof ik nog steeds.’ Ik keek nog eens in het kastje. Alsof die pot er zojuist pas was neergezet.

‘Volgens mij verstopte hij zich.’

‘Dat doet hij vaker,’ zei Henk ernstig. Vanaf dat moment kreeg de pindakaas de schuld van alles wat zoekraakte.

‘Mijn bril is weg.’

‘Vraag de pindakaas maar.’

‘Waar liggen de autosleutels?’

‘Waarschijnlijk naast de pindakaas.’

‘Heb jij mijn telefoon gezien?’

‘Misschien heeft de pindakaas hem geleend.’ Het sloeg nergens op. En toch moest ik iedere keer weer lachen. Misschien was dat wel het mooiste van die eerste ochtend. Niet dat ik de keuken terugvond. Niet dat ik eindelijk wist waar de pindakaas stond.

Maar dat ik me voor het eerst sinds mijn coma weer gewoon mens voelde. Een mens die kon verdwalen. En daar samen om kon lachen.

Ik voelde me die eerste dagen nog erg zwak. Ik kon me amper een uur ergens mee bezighouden en dan moest ik gaan liggen. Ik leek wel een oud en versleten wijf. En dat terwijl ik volgens de artsen nog geen twee weken in het ziekenhuis had gelegen en slechts een paar dagen echt van de kaart was geweest.

Zal wel tussen de oren zitten, toch?

In de voorkamer had ik die kast al zien staan. Een hele wand vol dikke ringbanden. Grote plakboeken. Groter dan A4. Tientallen, misschien wel honderd. Sommige met zwarte kaften, andere rood, groen of bruin. Op iedere rug hing een label met een jaartal. Helaas stonden en lagen ze allemaal door elkaar. Zijn leven.

Ook een deel van het mijne. Samengeperst tussen kartonnen kaften. Ik wist dat ik er ooit aan moest beginnen. Echter ontbrak me de moed. Niet eens zozeer de energie. Ik was bang voor wat ik zou aantreffen. De computer was nog erger. Veel erger. Daar was ik werkelijk bang voor. Zoals een klein kind bang kan zijn voor een slaapkamerkast in het donker. Overdag weet je dat er niets in zit. Zodra het licht uitgaat, weet je het niet meer zo zeker. Straks zit er toch een monster in. Zo voelde die computer voor mij. Alsof er achter het scherm iemand woonde die mij beter kende dan ik mezelf kende. Iemand die wist wie Wilma werkelijk was. En ik wist niet of ik die vrouw al wilde ontmoeten.

Henk bracht me de eerste twee weken ieder morgen naar de huisarts om mijn bloeddruk te laten opnemen. Vanaf de eerste avond liet Henk mij in slaap vallen, onder een dekbed, door mijn hoofd te strelen. Ik vond het prettig hem naast me te voelen. Was

het begeerte? Uiteindelijk heb ik mijn schaamte overwonnen en gevraagd of wij ooit de liefde hadden bedreven. 'Helaas niet,' zei hij. 'Verlang je er naar?'

'Ik weet het niet, momenteel heb ik niet zo veel verlangens weet je. Maar ik vraag me af of...'

'Doe dat maar niet, probeer wat te slapen. Je bent nog zwak. En verder zou ik voor geen goud willen dat je de liefde bedreef met zo'n oud lijk als ik, die je bovendien nog maar net hebt leren kennen. Je bent trouwens altijd heel terughoudend geweest in het maken van avances. Naar wie dan ook. '

'In seks met jou of seks in het algemeen.'

'Beide, liefje.'

Laat in de middag zat ik in een stoel voor het raam wat naar buiten te staren. Wat er beneden op de parkeerplaats tussen de flats gebeurde drong niet tot me door. Ik zag geen bomen zachtjes wiegen in de wind, geen vogels langs het balkon scheren. Er was alleen mist om me heen. Van het een op het andere moment klonken er woorden in me. De woorden ontroerde me zo dat ik er tranen van in mijn ogen kreeg.

*Ben jij van mij
Of ik van jou
Mag ik weten
Wat je denkt
Voor je in slaap valt
Laat me raden
Wat je mooi vindt
Kom bij me
Gauw, gauw, gauw*